

СИСТЕМА БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ЯК ПРАВОЗАХИСНА ІНСТИТУЦІЯ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Тетяна Миколаївна МАТВІЄНКО,

заступник начальника відділу комунікацій та правопросвітництва Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Луганській та Харківській областях

Статтею 59 Конституції України закріплено положення, відповідно до якого кожен має право на професійну правничу допомогу, а у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Саме на забезпечення виконання та належної реалізації цих положень, створення інституційних гарантій вказаних прав особи ще у 2011 році було ухвалено Закон України «Про безоплатну правову допомогу», 6 червня 2012 року Указом Президента України створений Координаційний центр з надання правової допомоги. Безпосередню діяльність з надання доступної, ефективної, а головне безоплатної правової допомоги здійснюється завдяки функціонуванню розгалуженої системи регіональних та підпорядкованих їм місцевих центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги

Одним із таких центрів, як частина єдиної системи безоплатної правової допомоги в Україні, є Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Луганській та Харківській областях (далі – Регіональний центр). Він розпочав свою діяльність у 2012 році згідно із Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Його діяльність поширюється на територію Луганської та Харківської областей.

Основна мета діяльності Регіонального центру – забезпечення доступності до безоплатної правової допомоги соціально незахищених верств, а також захист прав і свобод людини у разі їх порушення.

До структури Регіонального центру входять місцеві центри (у Харківській області – Харківський, Богодухівський, Первомайський, Чугуївський, у Луганській області – Міловський, Северодонецький, Старобільський). Окрім них, у кожному районі області є бюро з надання вторинної правової допомоги. Тобто мережа досить розгалужена.

Враховуючи значну територіальну розгалуженість мережі центрів, де саме найближчий центр або бюро – можна дізнатися за єдиним телефонним номером системи безоплатної правової допомоги 0800213103. Такий підхід значено спрощує та пришвидшує доступ осіб до безоплатної правової допомоги.

У чому відмінність первинної та вторинної правової допомоги, яка надається Регіональним центром, та хто її може отримати.

Насамперед слід зазначити, що на виконання положень ст. 3, 21, 24, 55, 59 Конституції України всі особи, які перебувають під юрисдикцією України, можуть отримати безоплатну первинну правову допомогу. Остання, відповідно до положень ст. 7 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» охоплює: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових

питань; складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру; надання допомоги в забезпеченні доступу до вторинної правової допомоги та медіації (альтернативного врегулювання спорів із залученням посередника).

У свою чергу, відповідно до ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» вторинна правова допомога, за Законом України «Про безоплатну правову допомогу» охоплює: захист; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складання документів процесуального характеру.

Щодо кола осіб, які можуть отримати вторинну безоплатну правову допомогу, то відповідно до ст. 14 цього ж Закону, вона надається певним категоріям громадян (їх близько 20):

- особам, до яких застосовано адміністративне затримання, адміністративний арешт;
- особам, які відповідно до положень кримінального процесуального законодавства вважаються затриманими;
- особам, стосовно яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою;
- особам, стосовно яких у кримінальних провадженнях відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії;
- особам, засудженим до покарання у вигляді позбавлення волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або обмеження волі та деяким іншим;
- особам, що постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі;
- дітям та ін.

Потерпілі та свідки у кримінальних провадженнях також мають право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги у разі їх належності до однієї із зазначених категорій осіб.

Правова допомога, яка надається Регіональним центром і відповідними місцевими центрами та бюро громадянам, повністю безоплатна, адвокату платить держава. Але тільки за послуги адвоката., Якщо потрібно сплатити судовий збір, експертизу у разі необхідності, інші збори, – це вже платить громадянин. Такий підхід значно зменшує фінансові перепони для отримання безоплатно правової допомоги.

Для того щоб отримати безоплатну правову допомогу, потрібно звернення громадянина до відповідного центру. Зокрема, зараз Регіональним центром опрацьовано такий алгоритм:

1) Звернення особи телефоном до операторів гарячої лінії безоплатної правової допомоги за єдиним телефоном 0 800 213-103.

2) Надання особі консультації щодо можливості отримання правової допомоги за рахунок держави, необхідних документів і часу візиту.

3) Організація візиту особи до найближчого центру або бюро правової допомоги та складання письмового звернення щодо надання безоплатної вторинної правової допомоги.

4) Подання особою документів, що підтверджують належність до однієї з визначених Законом України «Про безоплатну правову допомогу» категорій осіб, що мають право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги.

Однак слід враховувати й те, що у певних випадках особі може бути відмовлено у наданні безоплатної правової допомоги. Так, безоплатна вторинна правова допомога не надається, якщо:

- особа не підпадає під жодну категорію осіб, визначених Законом «Про безоплатну правову допомогу»;
- особа подала неправдиві відомості або фальшиві документи, щоб відповідати одній з категорій, визначених Законом;
- вимоги особи є неправомірними;
- особа, якій раніше вже надавалася БВПД з цього питання;
- особою вже пройдено всі судові інстанції з метою розв'язання цієї самої проблеми, але результат особу не задовольнив.

До того ж, за останніми змінами до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» обмежено кількість звернень особи по безоплатну вторинну правову допомогу – не більше шести разів.

Підсумовуючи наведене хочу відзначити, що завдяки функціонуванню Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Луганській та Харківській областях, а також діяльності підпорядкованих йому місцевих центрів і бюро правової допомоги, на території адміністративно-територіальних одиниць областей забезпечено надання доступної, ефективної, а головне – безоплатної правової допомоги соціально незахищеним верствам населення відповідних територій, а також захист прав і свобод людини в разі їх порушення, чим гарантовано реалізацію положень ст. 59 Конституції України.

Саме тому систему безоплатної правової допомоги з урахуванням підходів до організації її діяльності, форм та способів здійснення останньої можна характеризувати як правозахисну інституцію сучасної демократичної правової держави.